

UUDEN KOULUTUSAJATTELUN LÄHTÖKOHTIA

Liekki Lehtisalo: Uuteen koulutusajatteluun.
WSOY 1991. 153 s.

Tiedon ja koulutuksen asema korostuu jälkiteollisessa yhteiskunnassa. Osaamisen ja taitotiedon taso on tulevaisuudessa kansakunnan elämisen tasoon olennaisimmin vaikuttava tekijä. Tiedosta tulee pääomaa, työtä ja maata tärkeämpi tuotannon tekijä. Koulutuksesta tulee kansainvälisen kilpailukyvyen keskeinen keino ja tason mittari.

Tähän asti jokainen koulutuspoliittinen uudistus Suomessa on tapahtunut liian myöhään. Koulutuspolitiikassa ei riitä, että ollaan ajan tasalla. Tarvitaan myös tulevaisuuden ennakointia. Yhteiskunnan, teknologian, talouden ja kulttuurin muutoksen nopeutuessa se käy entistä vaikeammaksi.

Liekki Lehtisaloon on nykyisessä tilanteessa tärkeä koulutuspolitiikan yhteenveto ja puheenvuoro. Siinä tarkastellaan monipuolisesti yhteiskunnan ja ihmisen tulevaisuuden näkymiä koulutuksen kannalta ja etsitään lähtökohtia kansalliselle koulutusstrategialle.

Tulevaisuus siintää Lehtisalolle vankasti koulutus- ja oppimisyhteiskuntana. Jatkuvan, elinikäisen kasvatuksen ja koulutuksen idea nousee koulutuksen keskeisimmäksi kehittämisperiaatteeksi. Siihen liittyen ovat tärkeitä pyrkimykset luovaan ja ennakoivaan oppimiseen sekä uuteen sivistyskäsitteeseen. Tavoitteena ovat avoin, rajaton koulutusjärjestelmä ja joustavat tutkimukset. Kehittämisen painopiste on aikuisten koulutuksessa.

Lehtisaloon strategiset tavoitteet ovat kunnianhimoisia.

Kysymys on koulutusajattelun perusteiden muutoksesta — ehkä enemmän kuin 1970- ja 1980-lukujen koulutus uudistuksissa. Se koskee mm. syvälle kulttuuriimme piintyneitä käsityksiä ihmisen henkisen kehityksen mahdollisuuksista ja koulutettavuudesta, ikärooleista ja sukuvierroista.

Lehtisaloon strategian pääsisältö on perusteltu, kun sitä ajattelee koulutuspolitiikan pitkän tähtäimen ”lähtökohtina ja avainulottuvuuksina”. Se vaatii ja tuo mukanaan kuitenkin todella huomattavia arvo- ja asennemuutoksia. Niiden kohtaaminen on paljon vaadittu ikäluokilta, jotka ovat eläneet siirtymisen teollisuusyhteiskuntaan, mutta ovat vielä sidoksissa maaseudun henkiseen perintöön. Uuden ajattelun toteuttaminen on vaivalloinen ja mutkikas taivallus.

Lehtisalo käsittelee lähemmin muutamia aikuiskoulutuksen kannalta tärkeitä kysymyksiä. Erityisen mielenkiintoinen on teokseen otettu näkemys tulevaisuuden työn ammattitaidolle ja koulutukselle asettamista vaatimuksista.

Tulevaisuudessa työ pitää hallita abstraktilla, käsitteellisellä otteella. Työ vaatii vähemmän ennalta määriteltyjä, rajattuja taitoja ja kapeita käyttäytymismalleja, mutta enemmän luovaa oppimista sekä monikäyttöisiä perustietoja ja -taitoja. Itse asiassa moderni työelämä vaatii samantapaisia taitoja kuin elämä jälkiteollisessa yhteiskunnassa muutoin. Pääodotukset tulevaisuuden ihmiselle ovat työn ja vapaa-ajan osalta hämmästyttävästi samansuuntaistumassa.

Vaikka tämän näkökohdan käsittely jää teoksessa hieman puutteelliseksi, voidaan katsoa, että työelämän tietotaitovaatimukset lähenevät jopa humanistisen sivistystyön lähtökohtia. Työn kehityksen myötä ihmisen mahdollisuudet itsensä kaikinpuoliseen kehittämiseen ammatillisessa koulutuksessa nousevat uudelle tasolle. On tietysti helppo yhtyä siihen, että kehitys menee tähän suuntaan. Tuskin tämä kuitenkaan voi koskea kaikkea työtä pitemmälläkään aikavälillä.

Tähän liittyen Lehtisalo esittää uuden perussivistyksen käsitteen, joka kattaa yksilön kansalaisena, vapaa-aikana ja työelämässä tarvitsemat perustiedot, -taidot ja -asenteet. Siihen kuuluisi siis uuden yleissivistyksen ja perusammattitaidon tekijät, ja sen ulkopuolelle jäisi aloittain eriytyvä ammattitaito. Ensimmäisessä lukemisessa käsite jää kaipaamaan lisäperusteluja.

Aikuisen oppimisen menetelmiä Lehtisalo ruotii ansiokkaasti. Niille on ominaista koulumaisuus ja opettajakeskeisyys. Tämä ei selity vain koululaitoksen vaikutuksella. Myös vapaassa sivistystyössä on näihin päiviin asti suosittu kouluttajakeskeisiä ratkaisuja, mitä selittää suurten persoonallisuuksien ihannoinnin perinne. Omas- ta puolestani katson, että vanhakantaisesta suun- tauksesta on toki jo pitkään pyritty eroon, mutta uusien keinojen käytössä on hätäisen päällelii- maamisen tuntua.

Koulumaisten opetusmenetelmien käyttö on aikuiskoulutuksen vakavimpia motivaatio-ongel- mia. Niihin liittyy voimakkaasti holhoavia asen- teita, eikä aikuisen ihmiseen oppijana luoteta. Valitettavasti näyttää selvältä, ettei luovaan ja ennakoivaan oppimiseen päästää vain aikuiskou- lutuksen menetelmiä uudistamalla. Uusia kou- lutuskulttuuri edellyttää koulun irrottamista kai- ken luovuuden vastaisesta auktoriteettiuskosta. Oppimisen tärkeät perustat ja taidot luodaan lapsuudessa ja nuoruudessa.

Lehtisalo ilahduttaa lukijaa omistamalla muu- taman sivun aikuiskoulutuksen oikeudenmu- kaisuuden ja tasa-arvon näkökohdille. Vallitse- vassa yhteiskunnallisessa ilmapiirissä se on epä- muodikasta, mutta entistä tärkeämpää. Aikuis- koulutuksen laajentuessa sen mahdollisuudet palvella tasa-arvoa kasvavat. Jos näitä mahdolli- suuksia ei käytetä, käy juuri päinvastoin. Koulu- tuksen valikoiva luonne vahvistuu, se palvelee menestyjiä ja selviytyjiä. Putoajat eivät ole mark- kina-ajattelussa mielenkiintoisia.

Koulutusmahdollisuuksien lisääminen ei ole tae tasa-arvolle, vaan myös laadulliset oppimise- teet olisi kyettävä selvittämään ja voittamaan. Ongelmat liittyvät yleisen huono-osaisuuden ka- sautumiseen. Tasa-arvon toteuttamisessa ei ole kysymys vain oikeudenmukaisuudesta. Sitä kaut- ta saadaan vapautetuksi uusia henkisiä voimava- roja kansakunnan käyttöön, eikä mikään ole tär- keämpää jälkiteollisen yhteiskunnan kehityksel- le.

Koulutuksen kehittämiseksi on puolestaan tär- keää ennakkoluuloton keskustelu. Lehtisalon kir- ja palvelee tätä tarkoitusta ansiokkaasti.

PEKKA SALLILA
